

Bydgoszcz, 22 září 2019

dr hab. Dariusz Karczewski, prof. uczelni
Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych
Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego
ul. J. Poniatowskiego 12, 85-671 Bydgoszcz
tel. 52 325 92 00, fax 52 325 92 27
email:

Oponentský posudek habilitační práce

paní Mgr. et Mgr. Ivy Adámkové, Ph.D. na téma:

Polemika mezi cisterciáckým a clunyjským mništvím a spis *Apologia* Bernarda z Clairvaux,

Praha 2018, ss. 178.

Bernard z Clairvaux – pro jedny cisterciák a „křižácký opat“, pro jiné vynikající teolog a mystik, byl, kromě Norberta z Xantenu, jedním z nejvýznamnějších reformátorů duchovního života církve ve 12. století. Díky svému řečnickému talentu a teologickým a filozofickým dílům byl už v roce 1174 uznán svatým. Právě jeden z těchto význačných Bernardových dopisů, *Apologia ad Guillelmum abbatem (Apologie pro opata Viléma)* se stal zdrojovým základem habilitační práce doktorky Ivy Adámkové. „Kdo by si na počátku, když se zrodil mnišský řád, pomyslel, že mniši dospějí až k takovému stupni lenosti?“ Tato řečnická otázka sv. Bernarda nejlépe vystihuje intence jeho polemiky s benediktinským řádem. Protože podle Bernarda to, co z řehole sv. Benedikta ztratili mniši z Cluny, začali s celou horlivostí pěstovat cisterciákové. Cílem autorky bylo prokázat rozpory narůstající v monasticismu a zvycích mezi členy clunyjského řádu a novým řádem cisterciáků. Výchozím bodem pro toto bádání je pro ni *Apologie*, obsahující úvahy jak o duchovním, tak pozemském každodenním životě, stravě, oblékání, péči o nemocné a práci.

Autorka recenzované práce se pustila do náročného úkolu, a naopak hojnost publikací týkajících svatého Bernarda z Clairvaux jí v tom nebyla nápomocná, protože musela v tomto labyrintu najít vlastní způsob interpretace *Apologie pro opata* kláštera v Saint-Thierry. Z hlediska vnitřní výstavby je práce rozdělena do tří kapitol završených Závěrem a Bibliografií, v níž jsou seřazeny použité zdroje (všechny zveřejněné v tištěné podobě) a literatura. Práce je zakončena českým a latinským textem. Ten je sice uveden na konci recenzované práce, ale podle mého názoru by ji měl otvírat. Z redakčního hlediska mi totiž chybějí informace o původním znění latinského vydání, z něhož byl proveden překlad do českého jazyka. Velkou

předností české verze, kromě samozřejmě popularizace, jsou rozsáhlé komentáře. Kromě odkazů na jednotlivé fragmenty textu v nich čtenář najde cenné informace faktické povahy a informace týkající se epizod ze života svatého Bernarda.

Funkci úvodu plní krátká první kapitola, v níž je představen počátek a struktura textu Apologie. Domnívám se však, že zde chybí právě úvodní kapitola, v níž by byly vysvětleny okolnosti vzniku řádu cisterciáků, jejich snahy o přísnou věrnost zásadám řehole svatého Benedikta z Nursie, návratu k původní tradici monasticismu. V úvodu by autorka měla rovněž možnost charakterizovat stav výzkumu a editace základního zdroje – Apologie. Na tomto místě bych však doporučil ještě použít klasickou studii Etienna Gilsona, *La théologie mystique de Saint Bernard*, poprvé vydanou v roce 1934, díky čemuž by byl čtenář seznámen s duchovností prvního opata kláštera cisterciáků v Clairvaux.

Další kapitola, nejrozsáhlejší a nejdůležitější, se týče tematiky polemického díla svatého Bernarda z Clairvaux. Autorka správně poznamenala, že Bernard je zpočátku nakloněn pluralismu v klášterním životě, ale později ve svých výpovědích jednoznačně přechází na stranu cisterciáků a vychvaluje jejich věrnost a horlivost při dodržování řehole svatého Benedikta. Zrodil se snad tento radikalismus pod vlivem adresáta jeho díla, opata Wilhelma? Dále byla zmíněna otázka názorů na změnu řehole, včetně jejích právních a morálních důsledků. Bernardova *Vita activa et contemplativa* je dalším tématem, které bylo obšírně a se znalostí problematiky habilitantkou pojednáno. Další problematikou jsou odkazy na dřívější autority klášterního života. Apologie zde navazuje především na eremitismus svatého Jeronýma a na svatého Benedikta z Nursie, zejména na jeho řeholi. Jedná se o podkapitulu mimořádně důležitou, protože vlastně celá Apologie je diskusí o pochopení monastické tradice a interpretace řehole. Protože druhá část díla opata z Clairvaux je téměř v plném rozsahu věnována různým aspektům každodenního života mnichů, je i podkapitola věnovaná kritice zvyků clynujských mnichů obšírná a zabývá se více tématy. Iva Adámková se zabývá názory našeho střediska Cysters na mniší oděv, stravu a péči o nemocné. Nemálo místa věnovala rovněž kritice přepychu opatských doprovodů, kterým se paradoxně nevyhýbal ani samotný Bernard. Velmi zajímavě je rovněž pojednán přístup autora Apologie k otázce výzdoby kostelů a klášterů, nebo rovněž v širším měřítku k uměleckým dílům, jejichž krása má odvracet pozornost mnichů od kontemplanace. V tomto kontextu bych chtěl rovněž velmi ocenit předcházející podkapitulu vysvětlující pojem smyslů u sv. Bernarda, jejich funkce a hierarchii.

Má být mnich zahloubený ve věčném smutku, nebo může být radostný a usměvavý, a jaká je hranice mezi touto radostí a už bezdůvodnou veselostí, které by se měl vystříhat? Odpověď na tyto otázky najde čtenář v poslední kapitole příslušně podle tematiky nazvané *Risus monasticus*. A znovu zde mohu vyjádřit uspokojení ze čtení tohoto fragmentu práce, přinášejícího nový pohled na tento druh lidských emocí.

Práce je završeno kompetentním, i když poněkud syntetickým závěrem, shrnujícím řečnické a eristické dovednosti Bernarda z Clairvaux, v němž je oceněna jeho strategie budování polemiky. Bohužel, chybějí zde alespoň krátké odkazy na clunyjské repliky na námitky vznášené v Apologii. Z tohoto hlediska by dobrým odkazem byla polská práce „Polemika

kluniacko-cysterska z XII wieku“, red. Michał T. Gronowski, Wydawatelství Tyniec, Krakov 2010, která obsahuje překlady pěti traktátů z 12. století, napsaných v průběhu bouřlivého konfliktu mezi cisterciáky a mnichy z Cluny, včetně Apologie Bernarda z Clairvaux, a obšírný úvod do merita těchto kontroverzí.

Závěrem: jedná se o práci vyspělou, promyšlenou a dobře zdokumentovanou. Autorka se nevyhýbá vlastním hypotézám, které jsou vždy logické a přesvědčivě podložené zdrojovou argumentací. Dovedně a správně interpretuje zdrojové odkazy a aplikuje vlastní metodologická řešení. Je třeba také uvést podpořený zdroji kritický vědecký přístup. Dojem dělá rovněž heuristická stránka díla, početné zdroje a literatura byly vhodně shromážděny a použity.

Předložen habilitační práce Mgr. et Mgr. Ivy Adámkové, Ph.D. „Polemika mezi cisterciáckým a clunyjským mništvím a spis *Apologia* Bernarda z Clairvaux” splňuje požadavky kladené na habilitaci a doporučuji vědecké radě Filozofické fakulty Univerzity Karlovy k dalšímu řízení.

